

Maria Zuba

Katedra Bankowości

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Zmiany działalności kredytowej banków spółdzielczych w Polsce i w Europie w latach 2007–2011

Wstęp

Podstawowa aktywność banku opiera się na pośrednictwie finansowym: przyjmowaniu depozytów oraz udzielaniu kredytów i jest kluczowa dla sprawnego funkcjonowania gospodarki [Miklaszewska 2010, s. 17]. Banki przeprowadzają operacje przy użyciu swoich aktywów. Podstawowym kryterium oceny tych operacji jest ich dochodowość. Największe dochody dla banku przynoszą kredyty. Kredyty zawsze, poza okresami wojen czy recesji, stanowiły podstawę finansową systemu bankowego i zapewniały największe zyski [Dobosiewicz 2011, s. 163]. Kredyty pełnią w gospodarce kilka istotnych funkcji, tj. emisyjną, dochodową, rozdzielczą (alokacyjną) i interwencyjną [Podstawka 2000, s. 74]. Najliczniejszą grupę banków w polskim sektorze bankowym tworzą banki spółdzielcze. Pod koniec maja 2013 roku było ich 572 [KNF 2013]. Polskie banki spółdzielcze funkcjonują w ramach dwóch banków zrzeszających: Banku Polskiej Spółdzielczości SA (BPS SA) i SGB Banku SA [Zaleska 2013, s. 51]. Banki spółdzielcze mają charakter lokalny. Wynika to z jednej strony wprost z artykułu 5 ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, uzależniającego wielkość terytorium działania od wysokości posiadanych funduszy własnych. Z drugiej strony wpływają na to m.in.: ponad 140-letnia tradycja spółdzielni kredytowych na ziemiach polskich w zakresie finansowania wsi i rolnictwa, spółdzielcza forma własności, specyfika obsługiwanego środowiska (głównie wiejskiego), struktura obsługiwanych klientów (gospodarstwa rolne, MSP), uwzględnienie w działalności operacyjnej poza przesłankami czysto komercyjnymi także potrzeb kapitałowych rolnictwa, wynikających z finansowania przekształceń strukturalnych w tym sektorze. Banki spółdzielcze finansują także rozwój lokalny, w tym przedsięwzięcia o charakterze rolniczym i nierolniczym, z zakresu ochrony środowiska, rozwoju rzemiosła i drobnej wytwórczości. Banki spółdzielcze są zintegrowane z instytucjami otoczenia i obsługi rolnictwa, lokalnym biznesem i ośrodkami doradczymi [Capiga 2011, s. 85]. Powoływane były do

życia przez ziemian, rzemieślników, przedsiębiorców i rolników w celu wspierania lokalnej przedsiębiorczości. Są więc silnie związane z lokalną społecznością, co należy uznać za atut i szansę na rozwój, gdyż dobra znajomość rynku lokalnego i bliskość potencjalnego klienta pozwalają na umocnienie pozycji lokalnego lidera podstawowych usług finansowych [Karpieńska, Sporek 2011, s. 148].

Część metodyczna

Celem pracy było poznanie i ocena zmian działalności kredytowej banków spółdzielczych w Polsce oraz wybranych bankowych grup spółdzielczych w Europie w latach 2007–2011, a więc w trudnym dla systemu bankowego czasie, bo po rozpoczęciu kryzysu finansowego. W pracy wykorzystano dane dotyczące wybranych 25 bankowych grup spółdzielczych w Europie, które były członkami Europejskiego Stowarzyszenia Banków Spółdzielczych (European Association of Co-operative Banks, EACB). Scharakteryzowano ich działalność kredytową na podstawie bazy danych EACB dla lat 2007–2011. Badania dotyczyły wartości i rynkowego udziału kredytów udzielonych przez wybrane bankowe grupy spółdzielcze w Europie, udziału ich kredytów w aktywach, wartości depozytów tych grup, udziału kredytów udzielonych przez nie dla MSP w całkowitych kredytach oraz ich udziału w rynku. Analizowanymi grupami bankowymi w Europie były: 1 – Osterreichische Raiffeisenbanken (Austria), 2 – Osterreichischer Genossenschaftsverband (Austria), 3 – Central Co-operative Bank (Bułgaria), 4 – Co-operative Central Bank (Cypr), 5 – Sammenslutningen Danske Andelskasser (Dania), 6 – OKOBANK/OP-Pohjola Group (Finlandia), 7 – Credit Agricole (Francja), 8 – Credit Mutuel (Francja), 9 – Banques Populaires (Francja), 10 – BVR/DZ BANK (Niemcy), 11 – Association of Cooperative Banks of Greece (Grecja), 12 – National Federation of Savings Co-operatives (Węgry), 13 – Assoc. Nazionale fra le Banche Popolari (Włochy), 14 – FEDERCASSE (Włochy), 15 – Banque Raiffeisen (Luxemburg), 16 – Association of Lithuanian credit unions (Litwa), 17 – Rabobank Nederland (Holandia), 18 – Krajowy Związek Banków Spółdzielczych (Polska), 19 – FENACAM/Credito Agricola (Portugalia), 20 – Creditcoop (Rumunia), 21 – Dezelna Banka Slovenije d.d. (Słowenia), 22 – Union Nacional de Cooperativas de Credito (Hiszpania), 23 – Landshypotek (Szwecja), 24 – The Co-operative Bank (Wlk. Brytania), 25 – Schweizer Verband der Raiffeisenbanken /Raiffeisen Schweiz (Szwajcaria). Do scharakteryzowania działalności kredytowej polskich banków spółdzielczych wykorzystano dane pochodzące z opublikowanych przez KNF raportów o sytuacji banków za poszczególne lata okresu 2007–2011 oraz danych miesięcznych o rynku bankowym na stronie KNF. W artykule zastosowano wybrany zestaw metod analizy opisowej, porównawczej i graficznej oraz syntezy.

Część merytoryczna

Ostatni kryzys finansowy wpłynął negatywnie przede wszystkim na sektor finansowy, w tym głównie bankowy. W efekcie banki z tytułu konieczności ograniczenia dźwigni finansowej powstałej w wyniku ekspansywnej polityki kredytowej przed kryzysem, gorszych warunków makroekonomicznych oraz podwyższonych regulacji zaczęły ograniczać podaż kredytu dla gospodarki, zaostrzając politykę kredytową m.in. dla przedsiębiorstw. A w rozwoju gospodarczym Europy sektor przedsiębiorstw pełni szczególną funkcję, bo jego udział w tworzeniu PKB jest bardzo duży (w UE-27 w 2009 r. wyniósł 46,8%). W strukturze wytwarzania wartości dodanej brutto w sektorze przedsiębiorstw największy udział mają mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa (w UE-27 w 2009 r. wyniósł 58,6%). W Polsce przedsiębiorstwa generują blisko 3/4 polskiego PKB (71,6% w 2010 r.). W tym podstawową rolę w rozwoju gospodarczym w naszym kraju ma sektor MŚP (jego udział w strukturze ilości przedsiębiorstw w 2010 r. wyniósł ponad 99% oraz 48% w wytwarzanym przez sektor przedsiębiorstw PKB). MŚP przyczyniają się także do rozwoju lokalnego, bo tworzą nowe miejsca pracy (w 2010 r. udział zatrudnionych w MŚP wyniósł 60%) oraz pomagają lokalnej gospodarce dostosować się do społeczno-ekonomicznych zmian, pobudzając wzrost aktywności gospodarczej [Raport... 2012, s. 112]. Dzięki takim firmom następują zmiany alokacyjne czynników wytworzonych jako efekt poszukiwania nisz rynkowych, wzrastającej działalności gospodarczej, ciąglego dążenia nie tylko do przetrwania na rynku, lecz także do ciągłego rozwoju [Strużycki 2004, s. 20]. W Polsce kredyty i pożyczki krajowe są drugim co do ważności źródłem finansowania projektów rozwojowych, których udział wśród różnych źródeł finansowania w przypadku wszystkich przedsiębiorstw stanowi 11,5%, a dla MŚP – 17% [Raport... 2012, s. 114]. Badania pokazują, że dostępność do kredytu bankowego wpływa również na dostęp do innych źródeł finansowania jak np. kredyt kupiecki [Gajewski 2012, s. 23].

Trwający kryzys finansowy pokazał, że model funkcjonowania banków spółdzielczych jest dobry. Są one oceniane przez agencje ratingowe jako instytucje bardziej stabilne niż często duże banki komercyjne [McCarroll, Habberfield 2012, s. 23–24]. Mają stabilizujący wpływ na system finansowy swego kraju, ponieważ koncentrują się głównie na zapewnieniu dostępu do podstawowych produktów bankowych, a w szczególności korzystnych kredytów dla lokalnej społeczności, a nie na agresywnych działaniach zmierzających do maksymalizacji zysku i wzrostu wartości rynkowej banku w krótkim okresie, jak ma to miejsce w przypadku banków komercyjnych. W czasie kryzysu okazały się one bezpieczną przystanią dla wkładów oszczędnościowych i innych tradycyjnych inwestycji finansowych długoterminowych, stanowiących bazę do udzielania kredytów

małym i średnim przedsiębiorstwom oraz osobom prywatnym, także tym o niższych dochodach, którymi nie są zainteresowane duże banki komercyjne. Banki spółdzielcze charakteryzują się wysoką relacją funduszy własnych do aktywów ważonych ryzykiem, stabilnością dochodów i zdecentralizowaną strukturą decyzyjną, co stanowi podstawę racjonalnego i aktywnego zarządzania ryzykiem bankowym. W bankach tych w mniejszym stopniu niż w bankach komercyjnych istnieje problem asymetrii informacji, niebezpieczeństwo wystąpienia zjawiska „moral hazard” i błędnej selekcji wniosków kredytowych. Sprzyja to kształtowaniu się optymalnej struktury portfela kredytowego [Szelągowska 2012, s. 55–63]. Szczególnie asymetria informacji ma istotny wpływ na podaż kredytów. Badania pokazują, że przy rosnącej konkurencji między bankami, zmniejsza się akcja kredytowania nowych firm, o wyższej asymetrii informacyjnej [Kulawik 2007, s. 51–53]. Niewątpliwie na silną pozycję bankowości spółdzielczej w Europie wpływają m.in. zasady, którymi te podmioty się kierują, zgodne z „duchem” ruchu spółdzielczego. Można do nich zaliczyć m.in.: otwarte członkostwo, demokratyczny nadzór ze strony członków, ekonomiczne uczestnictwo, troskę o społeczeństwo, samorządność i niezależność, kooperację między bankami spółdzielczymi, subsydiarność, regionalizację działania [Szambelańczyk 2006, s. 90; Magdoń 2009, s. 164; Szyszko 2009, s. 76]. Banki spółdzielcze z tej racji, że są spółdzielniami, są podmiotami ekonomii społecznej, zatem realizują zasadę, że obok celu ekonomicznego istotna jest także misja społeczna [Golec 2010, s. 66]. Zaspokajając potrzeby swoich członków, często realizują zadania, z których ani państwo, ani inne podmioty gospodarcze nie wywiązują się wystarczająco. Prowadzona przez nie polityka sprzyja spójności społecznej, zwiększaniu zatrudnienia, walce przeciwko biedzie, demokracji, lepszemu zarządzaniu oraz stabilnemu rozwojowi [Dziekański 2012, s. 98]. Poprzez kredytowanie odgrywają one kluczową rolę w rozwoju regionalnym i lokalnym. Wspierają spójność gospodarczą i społeczną [Siudek 2012, s. 64]. Banki spółdzielcze są mniej podatne na procesy globalizacji i umiędzynarodowienia niż banki komercyjne [Szambelańczyk 2006, s. 203; Huzior 2012, s. 24]. W zmiennych czasach jest to niewątpliwie ich zaleta. Dlatego, jak pokazują badania Instytutu Pentor, w szczytowym momencie kryzysu finansowego w Polsce zaufanie do tych banków było dużo wyższe niż wobec banków z udziałem kapitału zagranicznego [Stefański 2010, s. 113].

W ostatnich kilku latach grupy banków spółdzielczych w Europie zwiększyły wartość udzielonych kredytów blisko o połowę, z 2,74 bln euro w 2007 roku do 4,03 bln euro w 2011 roku (tab. 1). Krajami, w których banki spółdzielcze udzieliły w 2011 roku kredytów o największej wartości, były: Francja (1,85 bln euro), Niemcy (0,61 bln euro), Włochy (0,51 bln euro), Holandia (0,45 bln euro), Austria (0,22 bln euro), Szwajcaria (0,11 bln euro) i Hiszpania

Tabela 1

Wartość kredytów [mld euro] udzielonych przez wybrane bankowe grupy spółdzielcze w Europie w latach 2007–2011 i ich rynkowy udział [%]

Nr grupy	Kredyty i pożyczki [mld euro]										Udział w rynku kredytów [%]									
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011					
1	144,91	164,93	144,60	162,78	171,17	23,80	24,60	25,10	25,50	25,70	23,80	24,60	25,10	25,50	25,70					
2	52,77	52,77	44,31	45,02	45,02	7,50	7,50	7,40	7,30	7,30	7,50	7,50	7,40	7,30	7,30					
3	0,34	0,50	0,59	0,61	0,73	2,40	1,97	2,20	2,26	2,50	2,40	1,97	2,20	2,26	2,50					
4	6,76	10,22	11,27	12,52	14,82	22,00	16,00	19,50	20,35	19,53	22,00	16,00	19,50	20,35	19,53					
5	1,15	1,30	1,38	1,28	–	–	0,50	0,10	0,51	–	–	0,50	0,10	0,51	–					
6	44,78	51,71	32,70	56,83	60,33	31,10	32,00	32,70	33,00	32,90	31,10	32,00	32,70	33,00	32,90					
7	643,10	791,00	828,10	882,04	929,80	25,00	22,00	21,40	–	20,90	25,00	22,00	21,40	–	20,90					
8	258,60	295,50	304,15	323,07	338,40	12,70	16,90	17,50	17,00	17,10	12,70	16,90	17,50	17,00	17,10					
9	122,70	122,70	122,70	122,70	583,10	7,60	7,55	7,60	7,60	–	7,60	7,55	7,60	7,60	–					
10	514,80	547,88	560,43	583,33	606,82	16,00	16,00	16,80	16,90	17,50	16,00	16,00	16,80	16,90	17,50					
11	1,94	3,06	3,37	3,50	3,18	1,00	1,10	1,10	1,00	0,90	1,00	1,10	1,10	1,00	0,90					
12	2,23	2,32	2,39	2,07	2,10	3,10	2,68	4,20	2,77	2,90	3,10	2,68	4,20	2,77	2,90					
13	319,20	341,36	357,74	378,39	378,39	22,50	23,10	23,80	24,70	24,70	22,50	23,10	23,80	24,70	24,70					
14	105,72	118,32	125,41	135,30	130,89	7,00	7,20	7,00	7,20	7,00	7,00	7,20	7,00	7,20	7,00					
15	2,44	2,86	3,43	3,75	4,29	10,00	10,00	11,00	11,00	–	10,00	10,00	11,00	11,00	–					
16	0,13	0,13	0,17	0,17	0,25	0,80	0,80	1,00	1,00	6,20	0,80	0,80	1,00	1,00	6,20					
17	355,97	408,62	415,75	436,29	448,34	28,00	30,00	30,00	29,00	32,00	28,00	30,00	30,00	29,00	32,00					
18	8,15	10,77	9,23	9,90	9,73	6,50	6,50	5,80	5,70	4,00	6,50	6,50	5,80	5,70	4,00					
19	7,19	7,95	–	8,61	8,59	3,20	2,70	3,00	3,10	3,20	3,20	2,70	3,00	3,10	3,20					
20	0,04	0,04	0,04	0,12	0,12	0,70	0,70	0,70	–	–	0,70	0,70	0,70	–	–					
21	0,53	0,53	0,64	0,64	0,50	1,70	1,70	1,60	1,64	1,60	1,70	1,70	1,60	1,64	1,60					
22	89,91	94,90	95,59	95,59	93,79	5,20	5,20	5,26	5,26	5,46	5,20	5,20	5,26	5,26	5,46					
23	4,12	4,12	4,12	4,12	4,12	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–					
24	11,93	11,62	38,32	39,70	42,61	3,00	3,00	1,40	1,50	1,60	3,00	3,00	1,40	1,50	1,60					
25	57,83	58,00	–	–	112,66	12,10	12,10	–	–	–	12,10	12,10	–	–	–					
UE-27	2741,16	3043,20	3102,31	3308,32	4033,57	18,00	19,00	20,10	19,00	–	18,00	19,00	20,10	19,00	–					

– brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EACB.

(0,09 bln euro). W pozostałych krajach europejskich banki udzieliły prawie 5-procentowy wartości omawianych kredytów (w 2007 r. niecałe 3%). Wartość kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze zwiększyła się we wszystkich krajach za wyjątkiem Węgier i Słowenii, które zanotowały pod tym względem 5% spadek oraz Szwecji, gdzie ta wartość się nie zmieniła. Najwyższą dynamikę wzrostu wartości omawianych kredytów zanotowały: Wielka Brytania (357,27%), Rumunia (308,08%), Cypr (219,36%), Bułgaria (217,31%), Szwajcaria (194,82%), Litwa (190,70%), Francja (180,72%), Luksemburg (175,97%), Grecja (164,39%). Udział w europejskim rynku kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze w ostatnich latach praktycznie się nie zmienił i wynosił około 19%. Do krajów, w których w 2011 roku wartość kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze miała istotny udział w rynku można zaliczyć: Finlandię (32,9%), Holandię (32,0%), Austrię (w Oesterreichische Raiffeisenbanken 25,7%), Włochy (Assoc. Nazionale fra le Banche Popolari 24,7%), Francję (w Credit Agricole 20,9%, Credit Mutuel 17,1%), Cypr (19,5%) i Niemcy (17,5%). Wzrost udziału kredytów w rynku w analizowanym okresie dotyczył zaledwie kilku grup spółdzielczych (Oesterreichische Raiffeisenbanken z Austrii, z Bułgarii, Finlandii, Credit Mutuel z Francji, z Niemiec, Assoc. Nazionale fra le Banche Popolari z Włoch, z Litwy, Holandii i Hiszpanii).

Istotnym wskaźnikiem pokazującym zakres działalności kredytowej banków jest relacja wartości udzielonych kredytów do posiadanych przez dany bank aktywów, tzw. wskaźnik udziału kredytów w aktywach [Dobosiewicz 2011, s. 164]. W latach 2007–2011 wskaźnik ten w bankach spółdzielczych UE-27 zwiększył się z 53,22 do 58,02% (tab. 2). Najwyższe jego wartości w 2011 roku zanotowały: Szwecja (88,7%), Grecja (88,1%), Szwajcaria (87,4%), Włochy (w Assoc. Nazionale fra le Banche Popolari 78,6%, a w FEDERCASSE 72,21%), Hiszpania (73,92%), Cypr (71,6%) i Luksemburg (70,9%). W pozostałych krajach udział kredytów w aktywach banków wahał się od 45 do 70%. W kilku krajach na przestrzeni analizowanego okresu udział ten spadł od kilku do kilkunastu procent (Dania, Finlandia, Litwa, Holandia, Polska, Portugalia, Słowenia, Hiszpania) lub nie zmienił się (Szwecja).

Głównym źródłem finansowania kredytów przez banki są przyjmowane przez nie depozyty. Europejskie banki spółdzielcze posiadają szeroką bazę depozytową (tab. 2). W ciągu ostatnich pięciu lat powiększyły ją o prawie połowę, do wartości 3,9 bln euro w 2011 roku. Połowa tej wartości (1,95 bln euro) przypadała w 2011 roku na banki francuskie, które w 2007 roku miały udział na poziomie 42% w ogólnoeuropejskiej wartości depozytów tego sektora bankowego. Poza Francją najwyższą wartością depozytów w 2011 roku dysponowały banki spółdzielcze w Niemczech (0,65 bln euro), we Włoszech (0,56 bln euro), Holandii (0,33 bln euro), Austrii (0,19 bln euro), Szwajcarii (0,10 bln euro)

Tabela 2
Udział kredytów w aktywach wybranych bankowych grup spółdzielczych w Europie w latach 2007–2011 oraz wartość depozytów
 [mld euro]

Nr grupy	Udział kredytów w aktywach [%]					Depozyty [mld euro]					
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	
1	61,33	62,16	55,56	63,78	63,48	132,05	143,94	154,96	149,74	161,15	
2	55,80	55,80	66,97	69,09	69,09	62,67	62,67	29,19	29,59	29,59	
3	41,82	58,87	62,45	52,23	47,43	0,68	0,71	0,78	0,99	1,32	
4	69,37	69,26	59,07	62,78	71,55	9,05	12,98	12,78	13,51	14,47	
5	64,60	72,22	61,36	62,98	–	1,29	1,60	1,56	1,33	–	
6	68,14	68,26	40,67	67,68	65,37	31,22	37,08	33,20	39,21	45,97	
7	41,74	44,34	48,88	50,96	49,47	485,14	732,40	774,00	811,80	833,00	
8	46,74	50,80	52,53	54,64	55,93	469,00	197,22	219,28	228,41	584,30	
9	35,16	35,16	35,16	35,16	51,24	167,90	167,90	167,90	167,90	537,70	
10	51,74	53,46	55,13	57,17	57,33	573,77	567,40	588,03	619,99	646,76	
11	75,29	81,66	74,25	77,78	88,12	2,14	2,93	3,61	3,40	2,88	
12	44,32	45,49	46,27	40,79	45,19	4,32	4,23	4,26	4,24	3,89	
13	77,97	77,83	77,46	78,59	78,59	220,90	237,60	268,01	425,38	425,38	
14	70,27	72,61	73,46	75,18	72,21	121,42	129,17	148,11	151,04	139,36	
15	59,97	62,26	63,38	63,84	70,90	3,42	3,93	4,41	4,70	5,13	
16	69,73	69,73	54,92	54,92	59,28	0,15	0,15	0,26	0,26	0,35	
17	62,40	66,75	68,41	66,86	61,28	249,52	304,21	286,34	298,76	329,89	
18	61,14	79,41	58,47	56,17	55,28	10,74	10,18	11,72	13,40	13,40	
19	68,03	69,41	0,00	65,13	65,90	9,16	9,61	10,07	9,99	9,88	
20	24,91	25,16	25,16	64,86	61,62	0,03	0,03	0,03	0,12	0,13	
21	69,75	69,75	70,58	70,58	56,44	0,63	0,63	0,63	0,63	0,81	
22	82,92	83,98	80,02	80,02	73,92	91,29	93,38	98,22	98,22	93,49	
23	88,70	82,46	82,46	88,70	88,70	–	–	–	–	–	
24	68,84	68,87	73,82	76,69	68,97	13,98	13,42	34,70	38,72	45,96	
25	83,43	84,06	–	–	87,37	37,88	38,00	–	–	101,05	
UE-27	53,22	54,52	56,16	58,49	58,02	2689,31	2736,46	2852,04	3111,31	3932,52	

– brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EACB.

i Hiszpanii (0,09 bln euro). Na pozostałe kraje europejskie przypadło nieco ponad 1% wartości omawianych depozytów (w 2007 r. niecałe 3%). Prawie we wszystkich krajach (poza Austrią i Węgrami) w ostatnich latach wzrosła baza depozytowa. Najsilniej nie tylko w krajach, które miały ją już mocno rozbudowaną (jak Francja, Włochy, Holandia), ale także tam, gdzie była ona na niskim (Bułgaria, Grecja, Litwa, Rumunia) czy średnim poziomie (Cypr, Finlandia, Polska, Wielka Brytania).

Zarówno w Europie, w tym i w Polsce, ważnym klientem dla banków spółdzielczych są małe i średnie przedsiębiorstwa. Wynika to głównie z dobrze dopasowania specyfiki banków spółdzielczych do uwarunkowań, w jakich działają tego typu podmioty oraz rozumienia ich potrzeb [Gospodarowicz 2008, s. 260]. Pomimo braku danych dla wszystkich bankowych grup spółdzielczych w Europie w latach 2007–2011 można wyciągnąć wniosek, że niektóre banki spółdzielcze mają istotny udział w finansowaniu potrzeb przedsiębiorstw z grupy MSP (tab. 3). Taka sytuacja dotyczyła w analizowanym okresie Austrii (w Oesterreichische Raiffeisenbanken 37%), Francji (28%), Niemiec (29%), Włoch (w Assoc. Nazionale fra le Banche Popolari 27%), Holandii (42%), Polski (20%). W niektórych krajach (jak Dania, Węgry, Luksemburg, Portugalia czy Wielka Brytania) ten wkład banków spółdzielczych w finansowanie MŚP był niewielki, sięgający kilku procent w rynku. W większości europejskich grup bankowych kredyty udzielane dla sektora MŚP miały znaczący udział w ich całkowitych kredytach. Na koniec analizowanego okresu w przypadku Danii udział ten wynosił 62% (2010 r.), Węgier (50%), Włoch (w Assoc. Nazionale fra le Banche Popolari w 2010 r. 48%), Francji (od 10 do 46% w zależności od ugrupowania), Polski (40%), Austrii (32% w 2010 r.), Niemiec (26%).

Banki spółdzielcze w Polsce systematycznie w ostatnich latach rozwijały akcję kredytową. W latach 2007–2011 zwiększyły one wartość udzielonych kredytów o 59% (do 44,28 mld zł). W podobnym tempie (60%) wzrosły ich aktywa (do 78,36 mld zł), zatem udział kredytów w sumie bilansowej praktycznie był niezmienny [KNF 2013].

W latach 2007–2011 zmieniła się struktura kredytów udzielanych przez banki spółdzielcze w Polsce (rys. 1). Zmalał udział kredytów dla gospodarstw domowych (z 79,56 do 71,38%) na rzecz wzrostu udziału kredytów dla przedsiębiorstw (z 19,85 do 27,64%).

Zmiany w strukturze udzielanych kredytów wynikały z większej dynamiki wzrostu wartości kredytów dla przedsiębiorstw (221,33%) niż w przypadku gospodarstw domowych (142,59%) – tabela 4. Wartość kredytów udzielonych w 2011 roku gospodarstwom domowym wyniosła 31,60 mld zł, czyli 2,6 razy więcej niż dla przedsiębiorstw, a w 2007 roku ta relacja wynosiła aż 4 razy.

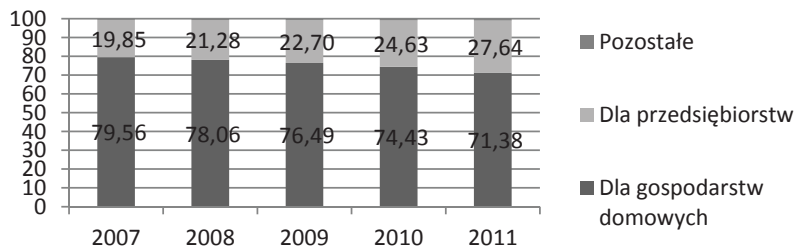
Tabela 3

Udział kredytów dla MŚP w całkowitych kredytach wybranych bankowych grup spółdzielczych w Europie w latach 2007–2011 oraz ich udział w rynku [%]

Nr grupy*	Udział kredytów dla MŚP w całkowitych kredytach [%]					Udział w rynku kredytów dla MŚP [%]				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
1	–	–	–	–	–	–	38,00	39,00	39,00	37,00
2	–	–	32,00	32,00	–	–	–	7,60	7,40	–
3	17,00	14,92	15,00	14,10	13,14	–	–	–	–	–
4	–	56,00	12,90	–	13,57	–	20,00	–	–	–
5	–	55,00	62,00	62,00	–	–	0,40	0,10	0,50	–
7	27,00	23,60	10,10	–	–	28,00	35,00	36,00	25,00	28,00
8	25,00	–	–	25,00	–	16,00	–	–	15,80	9,10
9	46,00	46,00	46,00	–	–	8,00	8,18	8,20	–	–
10	27,00	27,00	26,40	26,10	26,20	25,00	25,00	27,10	27,90	29,00
12	50,00	53,00	31,80	50,30	49,80	4,00	4,00	5,20	7,80	8,80
13	49,00	49,00	49,00	48,00	–	23,00	25,00	26,30	27,40	–
15	17,00	26,90	19,30	18,80	21,70	6,00	6,00	8,00	8,00	–
16	42,00	42,10	11,40	–	18,68	–	–	–	–	–
17	19,00	13,63	14,10	14,00	14,00	38,00	39,00	41,00	43,00	42,00
18	20,00	20,00	22,00	20,00	40,00	13,00	13,00	13,00	14,00	20,00
19	–	–	–	36,90	34,60	–	–	–	5,00	4,70
21	40,00	40,00	64,70	–	36,00	–	–	1,60	–	–
24	–	22,00	0,60	0,70	0,70	2,00	2,00	2,00	0,60	0,70

– brak danych, * przy niewymienionych w tabeli grupach całkowity brak danych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EACB.

Rysunek 1

Udział kredytów dla gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i pozostałych w wartości kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze w Polsce w latach 2007–2011 [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Tabela 4

Wartość kredytów dla gospodarstw domowych i dla przedsiębiorstw udzielonych przez banki spółdzielcze w Polsce w latach 2007–2011 [mld zł]

Kredyty w latach	2007	2008	2009	2010	2011
Dla gospodarstw domowych	22,16	25,11	27,67	29,47	31,60
Dla przedsiębiorstw	5,53	6,85	8,21	9,75	12,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

W ostatnich latach nastąpiły niewielkie zmiany w strukturze kredytów udzielanych przez banki spółdzielcze w sektorze niekomercyjnym (tab. 5). Wzrósł udział kredytów mieszkaniowych, a spadł konsumpcyjnych, udzielanych przez banki spółdzielcze dla gospodarstw domowych. Wśród kredytów udzielanych dla przedsiębiorstw wzrósł udział tych, które były przeznaczone dla sektora MŚP.

Tabela 5

Struktura kredytów udzielanych dla gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i pozostałych instytucji sektora niekomercyjnego przez banki spółdzielcze w Polsce w latach 2009–2011 [%]

Rodzajowy udział kredytów dla gospodarstw domowych	2009	2010	2011	Podmiotowy udział kredytów dla pozostałych instytucji niekomercyjnych	2009	2010	2011
Mieszkaniowe	13,40	14,52	14,55	Instytucje rządowe	3,44	2,26	2,71
Konsumpcyjne	17,85	18,54	16,91	Instytucje samorządowe	96,55	97,74	97,29
Pozostałe	68,75	66,94	68,54	Fundusze ubezpieczeń społecznych	0,0026	0,0014	0,0010
Podmiotowy udział kredytów dla przedsiębiorstw	2009	2010	2011				
MŚP	97,48	97,66	97,89				
Duże	2,52	2,34	2,11				

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

W strukturze kredytów dla pozostałych instytucji niekomercyjnych spadł udział kredytów dla instytucji rządowych i funduszu ubezpieczeń społecznych, na rzecz wzrostu udziału dla instytucji samorządowych.

Wnioski

Grupy banków spółdzielczych w Europie zwiększyły wartość udzielonych kredytów blisko o połowę, z 2,74 bln euro w 2007 roku do 4,03 bln euro w 2011 roku. Udział polskich banków w rynku kredytów należał w tym czasie do najmniejszych w Europie i zmalał. Na wzrost zakresu działalności kredytowej banków spółdzielczych w Europie wskazuje rosnący wskaźnik udziału kredytów w ich aktywach (w latach 2007–2011 zwiększył się z 53,22 do 58,02%). Rosnącą akcją kredytową banki spółdzielcze w Europie zawdzięczają szerokiej bazie depozytowej. Polskie banki spółdzielcze z posiadanymi depozytami należą do grupy tzw. średniaków. Niektóre banki spółdzielcze w Europie mają istotny udział w finansowaniu potrzeb przedsiębiorstw z grupy MŚP. Do tej grupy należą też banki spółdzielcze z Polski, których udział w rynku kredytów dla MŚP wzrósł w analizowanym okresie z 13 do 20%. W swojej działalności kredytowej polskie banki spółdzielcze niewiele różniły się od banków spółdzielczych w Europie. Banki spółdzielcze w Polsce w latach 2007–2011 systematycznie zwiększały zakres swojej podstawowej działalności, tj. udzielania kredytów. Wartość udzielonych kredytów wzrosła o 59%, do poziomu 44,28 mld zł. Zmalał udział kredytów udzielanych dla gospodarstw domowych (z 79,56 do 71,38%) na rzecz wzrostu udziału kredytów dla przedsiębiorstw (z 19,85 do 27,64%). Na początku analizowanego okresu banki spółdzielcze udzieliły 4-krotnie więcej kredytów dla gospodarstw domowych niż przedsiębiorstw, a w 2011 roku 2,6 razy. A zatem banki te coraz dynamiczniej zaczęły wspierać finansowo sektor przedsiębiorstw, w tym głównie sektor MŚP. Udział kredytów dla tego sektora w strukturze kredytów dla przedsiębiorstw wynosił ponad 97% i miał tendencję wzrostową. Banki spółdzielcze kredytuując gospodarstwa domowe, przekazywały środki głównie na cele inwestycyjne, operacyjne, nieruchomości inne niż mieszkania (tzw. kredyty pozostałe). Na cele mieszkaniowe i konsumpcyjne było przeznaczonych mniej niż 1/3 udzielonych kredytów tej grupie podmiotów. Banki spółdzielcze finansując inne podmioty sektora niefinansowego przede wszystkim pomagały instytucjom samorządowym, a w niewielkim stopniu rządowym szczebla centralnego. Dokonana analiza działalności kredytowej banków spółdzielczych w Polsce potwierdziła, że celem ich działania jest zapewnienie dostępu do podstawowych produktów bankowych, a w szczególności kredytów. W ten sposób wspierają one, poprzez finansowanie rozwoju lokalnego, sektora małej przedsiębiorczości, wytwórczości, rolnictwa, lokalnego samorządu, podmioty wywodzące się głównie z obszaru funkcjonowania tych banków.

Literatura

- McCARROLL V., HABBERFIELD S.: *The outlook for co-operative banking in Europe 2012. Banking on values, building on agility.* <http://www.oliverwyman.com/the-outlook-for-cooperative-banking-in-europe-2012.htm#.UeaGTW0SqZR> (data dostępu: 10.7.2013 r.).
- CAPIGA M.: *Finanse banków.* Wolters Kluwer Business, Warszawa 2011.
- DOBOSIEWICZ Z.: *Bankowość.* PWE, Warszawa 2011
- DZIEKAŃSKI P.: *Banki spółdzielcze inkubatorami lokalnej przedsiębiorczości.* W: Pawlik A., Dziekański P. (red.): *Bank spółdzielczy gwarantem stabilizacji i bezpieczeństwa lokalnego systemu finansowego.* Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Kielce 2012.
- GAJEWSKI K., PAWŁOWSKA M., ROGOWSKI W.: *Relacje firm z bankami w Polsce w świetle danych ze sprawozdawczości bankowej.* NBP, Warszawa 2012.
- GOLEC M.: *Spoleczne uwarunkowania działalności banków spółdzielczych.* W: Stefański M. (red.): *Banki spółdzielcze w Polsce w warunkach kryzysu finansowego i gospodarczego.* WSH-E, Włocławek 2010.
- GOSPODAROWICZ A. (red.): *Funkcjonowanie spółdzielczych grup bankowych w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej.* Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2008.
- HUZIÓR P.: *Bankowość spółdzielcza w Polsce.* W: Senat Rzeczypospolitej Polskiej: *100 lat spółdzielczości – wyzwania na przyszłość.* Kancelaria Senatu, Warszawa 2012.
- KARPIŃSKA U., SPOREK P.: *Szanse i zagrożenia dla banków spółdzielczych w polskim systemie bankowym, rola i miejsce w systemie, perspektywy rozwoju.* W: Ruczkowski P., Rutkowski B.: *Prawne i ekonomiczne problemy funkcjonowania spółdzielczości finansowej na przełomie XX i XXI wieku.* WSEiP, Kielce 2011.
- KULAWIK J.: *Globalizacja finansowa a funkcjonowanie i rozwój banków.* IERiGŻ-PIB, Warszawa 2007.
- MAGDOŃ A.: *Systemic and structural transformations of cooperative banking in Poland.* Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Stalowa Wola 2009.
- MIKLASZEWSKA E. (red.): *Bank na rynku finansowym. Problemy skali, efektywności i nadzoru.* Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- PODSTAWKA M.: *System finansowy w rolnictwie na tle integracji Polski z UE.* FAPA. Warszawa 2000.
- SIUDEK T.: *Wpływ działalności kredytowej banków spółdzielczych na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy w Polsce.* W: Pawlik A., Dziekański P. (red.): *Bank spółdzielczy gwarantem stabilizacji i bezpieczeństwa lokalnego systemu finansowego.* Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Kielce 2012.
- STEFAŃSKI M.: *Funkcjonowanie banków spółdzielczych w warunkach kryzysu finansowego i główne kierunki ich rozwoju w najbliższych latach.* W: Stefański M. (red.): *Banki spółdzielcze w Polsce w warunkach kryzysu finansowego i gospodarczego.* WSH-E, Włocławek 2010.
- STRUŻYCKI M. (red.): *Małe i średnie przedsiębiorstwa w rozwoju regionu.* PWE, Warszawa 2004.

- SZAMBELAŃCZYK J.: *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian systemowych*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006.
- SZELAĞOWSKA A. (red.): *Współczesna bankowość spółdzielcza*. CeDeWu, Warszawa 2012.
- SZYSZKO M.: *Banki spółdzielcze*. W: Przybylska-Kapuścińska W. (red.): *Pośrednictwo finansowe*. CeDeWu, Warszawa 2009.
- ZALESKA M. (red.): *Bankowość*. Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2010–2011. PARP, Warszawa 2012.
- Key Statistics of European Association of Co-operative Banks (EACB), <http://www.eacb.coop/en/home.html> (data dostępu: 20.7.2013 r.).
- KNF 2013, Dane o rynku bankowym, http://www.knf.gov.pl/opracowania/sektor_bankowy.html (data dostępu: 17.07.2013 r.).

Changes of the credit-activity of cooperative banks in Poland and in Europe in years 2007–2011

Abstract

For purposes of the work the analysis of changes of the credit-activity of cooperative banks in Poland and in Europe in years 2007–2011 was conducted. Cooperative banks in Poland in years 2007–2011 systematically increased the range of granting of credits, similar to other countries of EU. It was noticed the decrease of share of credits granted for households and the growth of share of credits for enterprises. Banks more actively began to support the business sector, mainly the sector of SME, such as cooperative banks from other countries of Europe. These banks credited households mainly on investments, operations and commercial property (so called remaining credits). Cooperative banks by financing other subjects of the nonfinancial sector first of all helped municipal institutions. The accomplished analysis of the credit-activity of cooperative banks in Poland confirmed that a mission of these subjects was the support of local development by financing activities.